

Archeologienota

Leuven – Paus Adrianus VI-college

Programma van Maatregelen

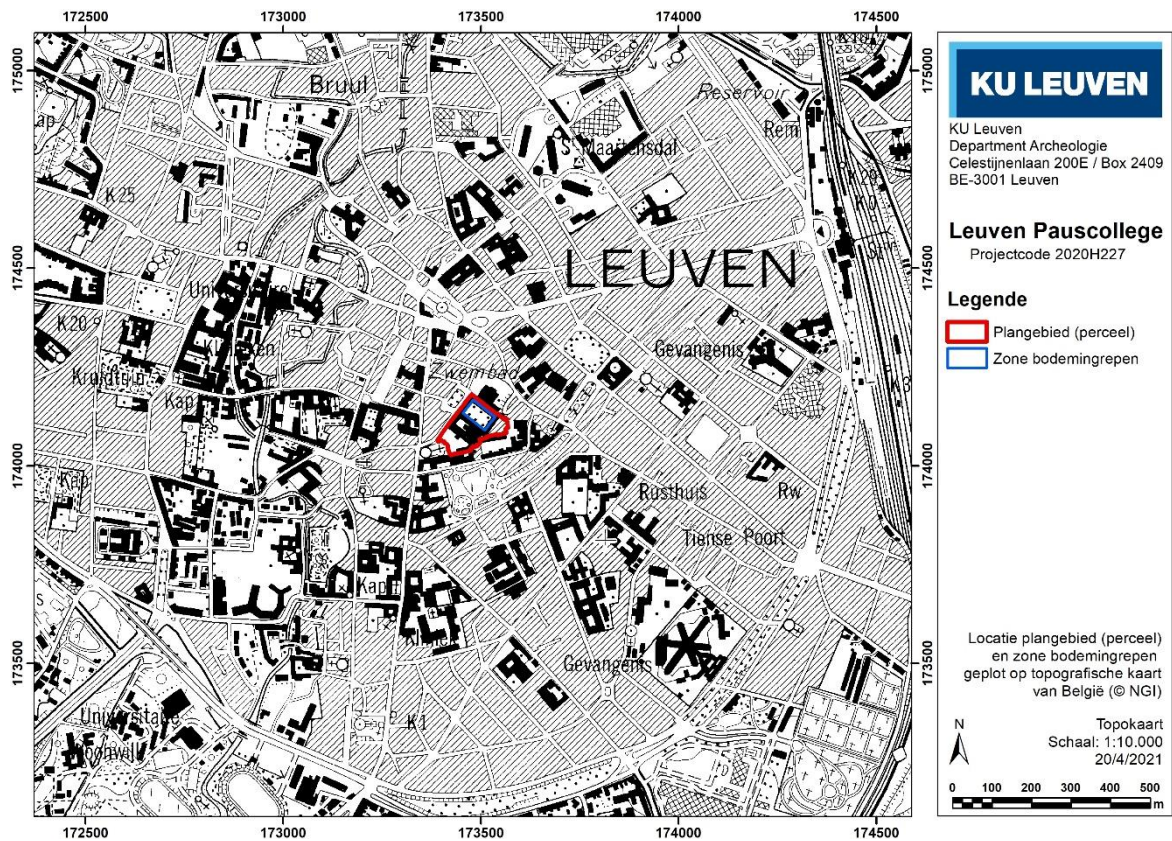
Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	<i>Administratieve gegevens</i>	<i>4</i>
1.2	<i>Conclusies Verslag van Resultaten.....</i>	<i>6</i>
2	Programma van maatregelen.....	7
2.1	<i>Vraagstelling en onderzoeksdoelen</i>	<i>7</i>
2.2	<i>Onderzoeksstrategie</i>	<i>8</i>
2.2.1	<i>Waterputten.....</i>	<i>8</i>
2.2.2	<i>Opvolging overige bodemingrepen</i>	<i>9</i>
2.2.3	<i>Toevalsvondsten</i>	<i>9</i>
2.3	<i>Voorziene afwijkingen ten aanzien van CGP en PVM.....</i>	<i>11</i>
2.4	<i>Personeelsvereisten</i>	<i>11</i>
2.5	<i>raming kosten</i>	<i>11</i>
2.6	<i>Bewaring en deponering van het archeologisch ensemble.....</i>	<i>11</i>

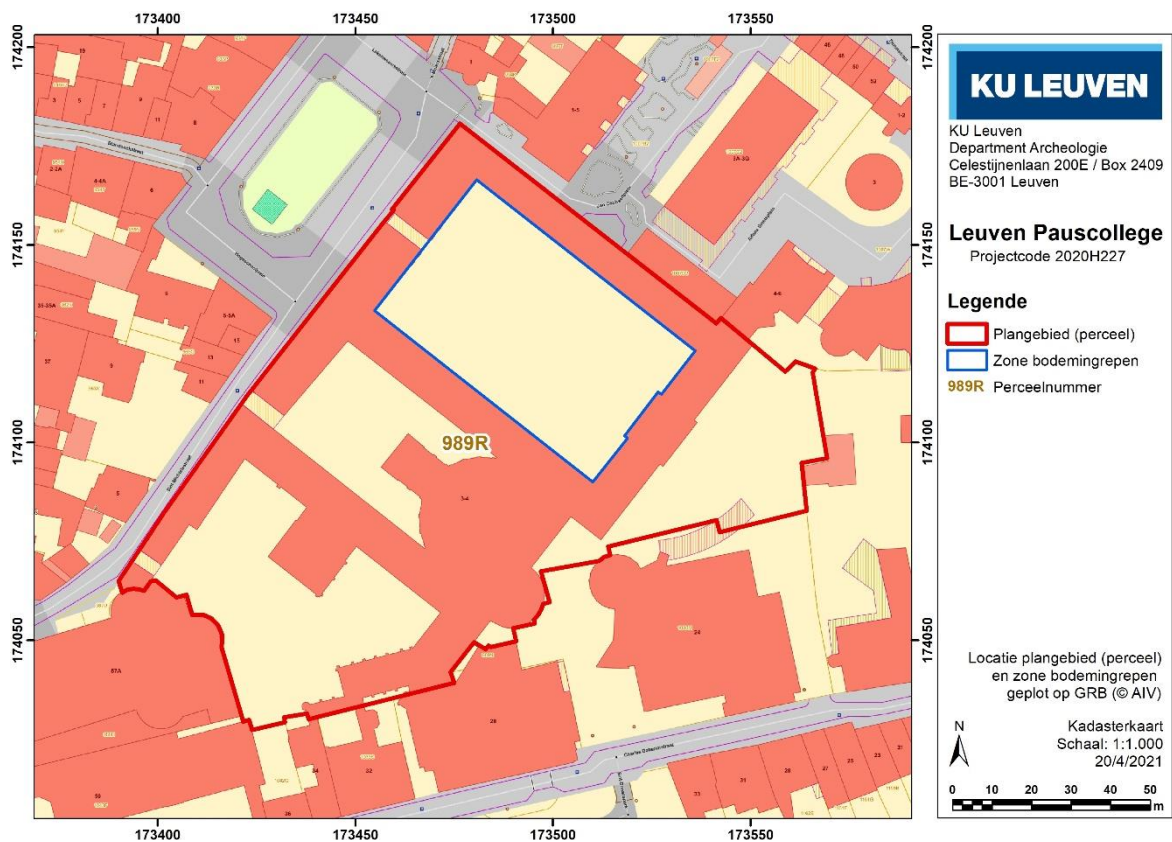
1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

Projectcodes:	Bureaustudie: 2020H227 Proefputten: 2021D334
Voorafgaande archeologienota:	ID 4502 (beperkte samenstelling)
Betrokken actoren:	Johan Claeys (erkenning 2017/180): archeoloog en projectleider
Locatie:	Binnentuin van Paus Adrianus VI-college (Pauscollege), Hogeschoolplein 3, gelegen binnen de Eerste Stadsomwalling van Leuven
Coördinaten:	<i>(Bounding box coördinaten – Lambert 72)</i> Plangebied (perceel) ZW: x = 173 390,49 m / y = 174 026,54 m NO: x = 173 569,77 m / y = 174 180,63 m Zone bodemingrepen ZW: x = 173 455,26 m / y = 174 090,04 m NO: x = 173 535,90 m / y = 174 166,45 m
Topografische kaart:	Zie Figuur 1
Kadastrale gegevens:	Leuven 2 AFD / Sectie B / Perceelnr. 989R
Oppervlakte van het terrein:	Oppervlakte perceel: ca. 14.000 m ² Zone bodemingrepen (binnentuin): ca. 2.940 m ² Oppervlakte bodemingrepen: ca. 150 m ² Zie Figuur 2
Veldwerk:	Documentatie toevalsvondst op 26/3/2021 (retroactief geregistreerd als proefputtenonderzoek 2021D334)

Figuur 1. Inplanting van het plangebied op de topografische kaart van België, serie 1996 (© NGI).

Figuur 2 a/b. Inplanting van het plangebied op het Grootchalig Referentiebestand (GRB © AIV).

1.2 Conclusies Verslag van Resultaten

Het Paus Adrianus VI-college (Pauscollege) te Leuven wordt sinds 2019 volledig gerenoveerd. Het gebouwencomplex bevindt zich in de archeologische zone van het historische centrum van Leuven. Aangezien het een perceeloppervlakte van 1,4 ha betreft en de renovatiewerken gepaard gaan met vergunningsplichtige bodemingrepen die ruim 100 m² bedragen, moest het dossier archeologisch worden opgevolgd. Reeds in 2017 werd een archeologienota met beperkte samenstelling opgemaakt, waarin geconcludeerd werd dat de geplande werkzaamheden weinig bedreiging vormden voor het bodemarchief en dat de baten van een eventueel archeologisch vervolgonderzoek niet opwogen tegen de kosten. Ondertussen zijn de werkplannen wat betreft bodemingrepen echter uitgebreid met het uitgraven van 4 grote waterputten, incl. aansluitingen, waardoor de daadwerkelijke verstoringen aantoonbare impact op het bodemarchief gezamenlijk ca. 150 m² bedroegen. Daarom diende er een nieuwe archeologienota te worden opgesteld. Deze bestond uit een bureaustudie en de registratie van een aantal testputten.

Bij het landschappelijke luik van de bureaustudie kon worden vastgesteld dat de natuurlijke bodemopbouw wellicht in grote mate vergraven is bij de verschillende bouwfasen van het Pauscollege. Ten laatste bij de grootschalige heropbouw van het college na 1775 zijn er artificiële terrassen gecreëerd om dit nieuwe stadsdeel te accommoderen. Daarna is het binnenplein van het college nog een aantal keer heraangelegd, telkens met een impact voor het onderliggende bodemarchief. Uit het historische-cartografische onderzoek kon uit de 16^e- tot 18^e-eeuwse kaarten afgeleid worden dat er onder het binnenplein oudere fasen van het Pauscollege aanwezig kunnen zijn. Specifiek waren er sterke aanwijzingen dat restanten van de toenmalige oostvleugel van het complex zich in de westelijke helft van het huidige binnenplein zou kunnen bevinden. Uit de beschikbare archeologische parallellen kon worden afgeleid dat er in principe rekening gehouden moet worden met sporen, structuren en vondsten vanaf de Romeinse tijd, maar voornamelijk vanaf de volle en late middeleeuwen. Ter hoogte van de verdwenen oostvleugel zullen middeleeuwse en oudere sporen wellicht in grote mate vernield zijn, maar in de oostelijke helft van het binnenplein kunnen die nog aanwezig zijn. Specifiek voor het plangebied geldt dat er tot op heden nauwelijks archeologische informatie beschikbaar is, waardoor het belang van het huidige onderzoek niet onderschat kan worden.

Tijdens de opmaak van deze archeologienota werden door de initiatiefnemer een aantal testsleuven gegraven in de noordwestelijke hoek van het binnenplein, ter hoogte van één van de geplande waterputten, om de mogelijke aanwezigheid van te behouden architecturale resten te verifiëren. Dit bood ons de kans om de observaties uit het bureauonderzoek te toetsen op het terrein. In deze twee sleuven konden inderdaad de funderingen worden gedocumenteerd van de toenmalige oostvleugel, die dienst had gedaan vanaf (ten vroegste) het einde van de 16^e eeuw, maar die (ten laatste) verdween bij de heropbouw na de gedeeltelijke instorting van 1775.

Er waren geen overige geschikte onderzoeksmethodes die ingezet kunnen worden om onze voorkennis voor het plangebied aan te vullen: veldprospectie is ongeschikt voor dit terrein, geofysisch onderzoek levert door de vele recente verstoringen wellicht moeilijk te interpreteren data op en booronderzoeken zijn onmogelijk door het vele puin in de bovenste meter onder het maaiveld. De testputten boden daarom de ideale kans om terreingegevens te verzamelen waaraan de resultaten van het bureauonderzoek getoetst konden worden. Tot op zekere hoogte kunnen de data uit deze noordwestelijke hoek ook getransponeerd worden voor de zuidwestelijke hoek en in mindere mate voor het oostelijke deel van het plangebied.

De inplanting van de waterputten werd aangepast aan deze bevindingen, maar ook het uitgraven van deze nieuwe werkputten dient deel uitmaken van een archeologisch vervolgonderzoek, die is uitgeschreven in dit Programma van Maatregelen.

2 Programma van maatregelen

2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uiteindelijke doel van het definitieve archeologische onderzoek is om het archeologische bodemarchief *ex situ* te bewaren, waar dit *in situ* onmogelijk blijkt te zijn. Er moet dus eerst en vooral gestreefd worden naar een maximale aanpassing van de werkplannen om het bodemarchief te vrijwaren. Tot op zekere hoogte is dit gelukt, door de locatie en oriëntatie van de in te graven waterputten aan te passen aan de inzichten verkregen uit de testputten (zie Hoofdstuk 3 in het Verslag van Resultaten). Dit betekent echter niet dat de definitieve uitgravingen geen archeologisch relevante features zullen raken. Daarom dienen deze bodemingrepen archeologisch opgevolgd te worden.

Aanvullend moet er minimaal rekening gehouden worden met onderstaande onderzoeksvragen, die een leidraad kunnen vormen voor de interpretatie van de verzamelde data:

- *Hoe is de natuurlijke bodemopbouw binnen de verschillende werkputten? Zijn er verschillen op te merken voor de vier hoeken van het onderzoeksgebied? Zo ja, hoe zijn deze te verklaren?*
- *Is er sprake van één of meerdere relevante archeologische niveaus? Op welke diepte bevinden deze zich?*
- *Zijn er archeologische waarden aanwezig uit de periodes voorafgaand aan de ontwikkeling van het Pauscollege? Zo ja, welke?*
- *Is er sprake van één of meerdere (verdwenen) bouwfasen van het Pauscollege?*
- *Laten de observaties op het terrein toe om de voorlopige reconstructie van de verdwenen oostvleugel van het Pauscollege te vervolledigen of aan te passen?*
- *Kunnen de archeologische waarden gelinkt worden aan historische bronnen?*
- *In welke mate zijn de archeologisch relevante waarden reeds verstoord door recente bodemingrepen?*
- *Laat het vondstmateriaal toe om een meer nauwkeurige datering voor de aanwezige sporen op te maken? Is er sprake van verschillende periodes in het vondstensemble?*

Indien er monsters uit relevante en geschikte archeologische features ingezameld kunnen worden, dient het onderzoek aangevuld te worden met een natuurwetenschappelijke component:

- *Kunnen er op basis van de studie van het vondstmateriaal en de monsters uitspraken gedaan worden over de bewoners/gebruikers van de vindplaats?*
- *Laten de monsters toe om een meer nauwkeurige datering te bekomen van specifieke contexten en/of bouwfasen?*

2.2 Onderzoeksstrategie

Aangezien het reeds uitgevoerde archeologisch vooronderzoek voldoende aanwijzingen opleverde voor de archeologische waarden binnen de geplande bodemingrepen, kan er in deze fase een strategie voor een definitieve opgraving worden opgemaakt. De te onderzoeken zones zijn weergegeven in Figuur 3.

2.2.1 Waterputten

Dit deel van het veldwerk wordt beschouwd als een volwaardige opgraving en dient minimaal te voldoen aan de normen opgelegd voor opgravingen in de archeologische Code Goede Praktijk, v. 4.0.

Omwille van de specifieke karakteristieken van de werkputten, moeten er bijkomende veiligheidsmaatregelen in acht worden genomen. Aangezien de geplande werkputten relatief klein zijn in oppervlakte (4 m x 2,5 m), maar tot 4 m onder het maaiveld (-mv) zullen worden uitgegraven, zal het onontbeerlijk zijn om de putten in terrassen aan te leggen. Het onderste te documenteren vlak zal de oppervlakte van de uit te graven werkput beslaan, wat echter betekent dat de werkputten ter hoogte van het maaiveld een stuk breder en langer moeten worden uitgegraven. Daardoor spreken we alleen voor de uitgravingen van de waterputten reeds over een bodemimpact van ruim 100 m².

Op basis van de observaties uit de testputten kunnen we reeds inschatten dat de relevante antropogene lagen wellicht niet dieper reiken dan 2 m -mv. Indien op die diepte inderdaad kan worden vastgesteld dat we ons in ongeroerde, natuurlijke horizonten bevinden (of indien de enige nog aanwezige sporen recente verstoringen betreffen), dan zal dit het diepste te documenteren archeologische vlak vormen. In dat geval kan het volstaan om ter hoogte van het maaiveld rekening te houden met (ruim) een extra meter uitgraving aan alle zijden van de werkputten. Een dieper archeologisch vlak zal navenant resulteren in een nog ruimere uitgraving op maaiveldniveau. De natuurlijke bodem kan verder worden uitgegraven zonder archeologische begeleiding.

Het is goed mogelijk dat er verschillende archeologische niveaus gedocumenteerd dienen te worden. Alvorens een nieuw sporenvlak aan te leggen, dienen in de mate van het mogelijke alle sporen in het voorgaande vlak volledig te zijn gedocumenteerd. Indien er relevante, kansrijke contexten worden aangetroffen, dienen de nodige monsters voor natuurwetenschappelijk onderzoek te worden ingezameld.

Voor de diepste archeologische niveaus moet er mogelijk rekening gehouden worden met opkomend grondwater, hoewel er op dit vlak bij de testsleuven (die toch ruim twee weken open lagen) geen problemen rezen. Er moeten echter voorzieningen worden getroffen om in dergelijk situatie het diepste archeologische niveau adequaat en veilig te kunnen documenteren.

De graafwerken houden tevens rekening met de nabijheid van opstaande bebouwing. De archeologische werkzaamheden mogen de structurele integriteit van de bestaande gebouwen niet in gevaar brengen.

Sporen worden afgewerkt in die mate dat ze zich binnen de geplande verstoring bevinden. In onderling overleg met opdrachtgever en het bevoegde archeologische gezag (in dit geval de Onroerenderfgoedgemeente Stad Leuven) kan besloten worden om in uitzonderlijk gevallen, zoals een bijzondere vondstcontext of uit veiligheidsredenen, de werkput een stuk uit te breiden. Er moet echter gestreefd worden naar een minimale bijkomende verstoring van de ondergrond.

Binnen elke werkput wordt telkens minstens één lengteprofiel en dwarsprofiel gedocumenteerd. Er wordt een poging gedaan om de observaties uit de verschillende werkputten aan elkaar te koppelen. Elk relevant sporenveld wordt digitaal of analoog opgemeten. Indien er analoog wordt opgemeten, dient dit te gebeuren vanuit vaste punten waarvan de coördinaten digitaal worden ingemeten.

Eenmaal alle archeologische en relevante landschappelijke data uit een werkput is verzameld, kan deze verder tot op diepte (4 m -mv) worden uitgegraven zonder verdere archeologische begeleiding.

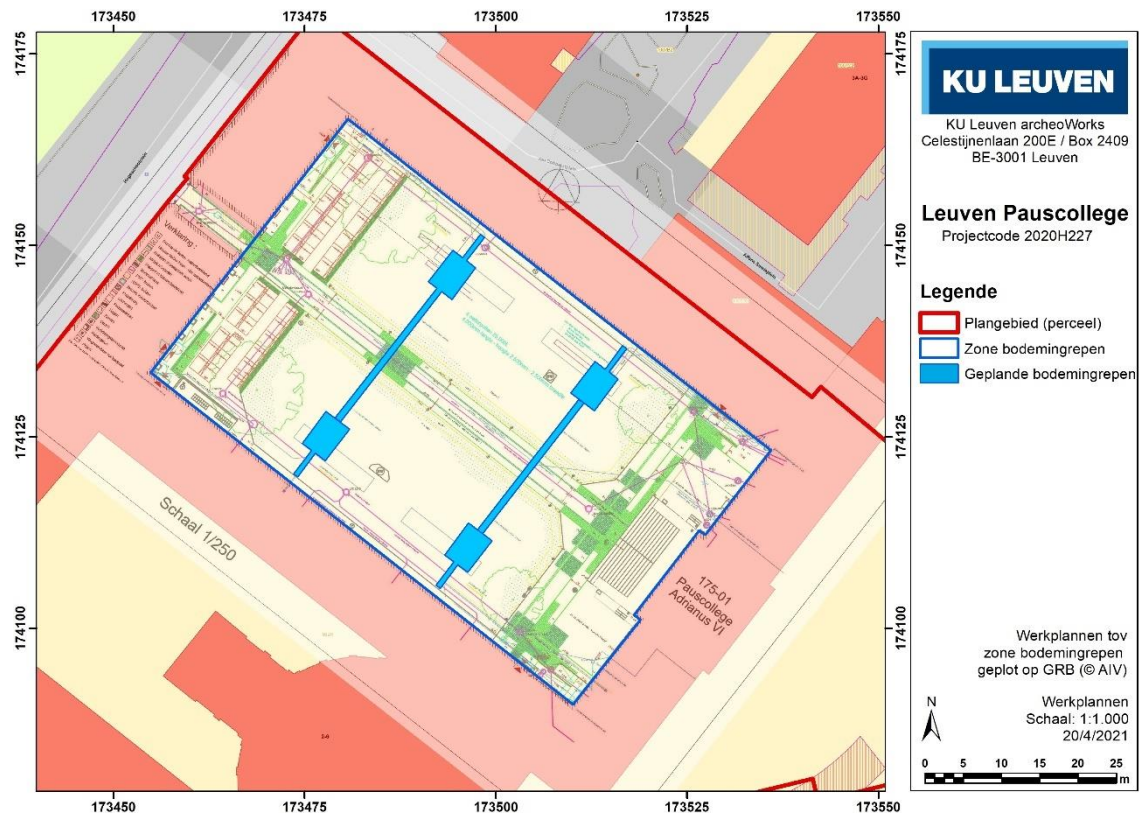
2.2.2 Opvolging overige bodemingrepen

De waterputten zullen via aansluitingen verbonden worden met de bestaande bebouwing en met de riolering die zich onder het centrale pad bevindt. Deze leidingen dienen op vorstdiepte te worden aangelegd, zijnde minimaal 60 cm -mv. De kans is groot dat deze ontgravingen zich zullen beperken tot recente ophogingslagen, waardoor er geen archeologisch relevante waarnemingen verwachtte moeten worden. Bovendien zullen deze sleuven zodanig beperkt zijn in breedte dat het erg moeilijk wordt om vlakken en profielen te documenteren en interpreteren. Er bestaat echter wel de mogelijkheid dat architecturale restanten of andere duidelijke archeologische features worden aangesneden die een bijdrag kunnen leveren aan onze kennis over het plangebied. Er wordt daarom na het openleggen van deze sleuven de kans geboden aan de archeologische uitvoerder om de nodige documentatie te verzamelen alvorens de sleuven weer gedicht worden. Hiervoor worden voorafgaand tussen opdrachtgever en uitvoerder duidelijke afspraken gemaakt.

Voor de overige bodemingrepen worden de conclusies overgenomen uit de originele archeologienota 4502 opgemaakt in 2017: omwille van de beperkte geschatte impact en de weinige kans op kenniswinst, dienen deze bodemingrepen niet archeologisch opgevolgd te worden.

2.2.3 Toevalsvondsten

Er moet altijd rekening gehouden worden met het aantreffen van archeologisch relevante en mogelijk behoudenswaardige features in de zones die op dit ogenblik niet zijn uitgekozen voor archeologisch vervolgonderzoek. De opdrachtgever en zijn onderaannemers houden zich eraan in het geval van een archeologische toevalsvondst zo snel mogelijk contact op te nemen met de verantwoordelijke van de archeologische uitvoerder.

Figuur 3. De werkplannen (© KU Leuven Technische Diensten), ter hoogte van het binnenplein geplot op het GRB (© AIV). De exacte loop van de aansluitingen kan afwijken van de hier afgebeelde situatie.

Figuur 4. Detail van de NW hoek van de werkplannen, met de nieuwe inplanting van de waterput tov het in de testputten aangetroffen muurwerk.

2.3 Voorziene afwijkingen ten aanzien van CGP en PVM

Er kan bij het uiteindelijke veldwerk in overleg met het bevoegde archeologische gezag afgeweken worden van de Code Goede Praktijk en de bepalingen in dit Programma van Maatregelen, indien deze afwijkende keuzes gemotiveerd worden in de hieruit voortvloeiende rapporten.

2.4 Personeelsvereisten

Het archeologische veldwerk wordt uitgevoerd door een team van minimaal 2 archeologen, eventueel aangevuld met bijkomende archeologen/veldtechnici/veldassistenten/stagairs/... De leidinggevende archeoloog is permanent aanwezig en heeft minimaal 1 jaar ervaring als projectleider, waarvan minimaal een half jaar als eindverantwoordelijke bij opgravingen in stedelijke contexten binnen Noordwest-Europa. Minstens één van de twee archeologen beschikt tevens over een erkenning type 1.

De profielen dienen gedocumenteerd te worden in samenspraak met een (assistent-)aardkundige, die minstens deeltijds bij het veldwerk aanwezig is.

In het geval er begravingen worden aangetroffen, moet er advies worden ingewonnen bij een fysisch antropoloog over de te volgen opgravings- en inzamelstrategie.

2.5 raming kosten

Door de intens gebruikte werfinrichting zal het niet mogelijk zijn om de werkzaamheden aaneengesloten uit te voeren. Er wordt gestreefd naar het openleggen, documenteren en dichten van telkens twee werkputten in twee opeenvolgende weken. Per werkput worden 2 mandagen uitgetrokken, wat het totaal op 8 werkdagen brengt. Aanvullend dient er met één werkdag rekening gehouden te worden voor een (assistent-)aardkundige. De graafmachine + machinist worden aangeleverd door de opdrachtgever en maken dus geen deel uit van de offerte.

Indien er bijzondere contexten worden aangetroffen, zoals begravingen, waterputten of vondstrijke afvalputten, kan het zijn dat er extra dagen terreinwerk bijkomen. Hiermee moet in de offerte rekening gehouden worden. In het geval van begravingen moet er ook advies worden ingewonnen bij een fysisch antropoloog over de te volgen opgravings- en inzamelstrategie.

Er wordt ingeschat dat de kosten voor voorbereiding, veldwerk, uitwerking en rapportage ca. 10.000 € zullen bedragen, in het geval er geen sprake is van uitzonderlijke contexten zoals begravingen of vondstrijke afvalputten.

2.6 Bewaring en deponering van het archeologisch ensemble

De zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble dient dit volgens de decretale verplichtingen als geheel en in goede staat te bewaren en beschikbaar te houden voor wetenschappelijk onderzoek. Als

alternatief voor deze verplichting kan de zakelijkrechthouder het archeologisch ensemble deponeren in een erkend onroerenderfgoeddepot.

Voorafgaandelijk aan de start van het terreinwerk dient een overeenkomst te worden afgesloten tussen initiatiefnemer en uitvoerder over de tijdelijke en definitieve bewaring van het archeologisch ensemble. Beide aspecten dienen te gebeuren conform de decretale verplichtingen en de richtlijnen uit de actuele versie van de Code van Goede Praktijk, v. 4.0.

KU leuven archeoWorks
Celestijnenlaan 200E bus 2409
3001 HEVERLEE, België
tel. + 32 16 32 64 58
fax + 32 16 32 29 80
archeoworks@kuleuven.be
www.kuleuven.be

LID VAN **ASSOCIATIE
KU LEUVEN**